

**การพัฒนาธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน
ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ***
**Developing Sustainable Fishery Community Charter of
Napakho Subdistrict, Bangkaew District, Pattalung Province**

ศันสนีย์ จันทร์อานูภาพ¹, ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ²,
วราภรณ์ ทนงศักดิ์³, สุภฎา ศิริรัฐนิคม⁴ และ ทวีเดช ไชยนาพงษ์⁵
Sansanee Chanarnupap¹, Chonlada Sangmanee Sirisatidkid²,
Waraphorn Tanongsak³, Suphada Kiriratnikom⁴ and Thaweedet Chainapong⁵
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ^{1,2}
คณะวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยทักษิณ^{3,4,5}
Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University^{1,2}
Faculty of Science and Digital Innovation Thaksin University^{3,4,5}
Corresponding Author, Email: schonlada2516@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัยคือ ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่พึ่งพาทะเลสาบสงขลาในการดำรงชีพ แต่ทะเลสาบสงขลาในปัจจุบันเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหา การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใช้วิธีจัดเวทีชุมชนและการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ระยะเวลาดำเนินงาน 8 เดือน (เมษายน – พฤศจิกายน 2566)

* ได้รับความเห็นชอบ: 14 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 มกราคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 มกราคม 2567

ผลการวิจัยพบว่า เจตนารมณ์สำคัญในการจัดทำธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนของตำบลนาปะขอ คือ เพื่อสร้างจิตสำนึกและเป็นข้อตกลงร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรสัตว์น้ำและชายฝั่ง โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศของทะเลสาบสงขลา สารสำคัญของธรรมนูญชุมชนมี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา 2) ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน 3) ด้านการจัดการมลพิษ และภัยคุกคามจากมนุษย์ 4) ด้านการเสริมพลังอาสาสมัคร การจัดตั้งกลุ่มและสร้างเครือข่าย 5) ด้านการเสริมพลังสิทธิชุมชนเพื่อการสืบสาน รักษา ต่อยอด อาชีพ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนประมง และ 6) ด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งตำบลนาปะขอใช้คณะกรรมการประจำตำบล เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ทำให้ธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนสามารถเป็นเครื่องมือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลาได้

คำสำคัญ: ธรรมนูญชุมชน; ประมงยั่งยืน; การมีส่วนร่วม

Abstract

The research aimed to develop a sustainable fishery community charter through a participatory process. The study area was Napakho subdistrict, Bangkaew District, Pattalung Province. Given the target population's heavy reliance on Songkhla Lake for their livelihoods, there was an urgent need for the participation of all sectors to address its current rapid deterioration. Employing an action research method, the researchers collected field data through community forums and workshops, subsequently subjecting it to content analysis. The research spanned eight months, from April to November 2023.

The results revealed that the primary objective of formulating the community charter for sustainable fishery in Napakho subdistrict was to cultivate awareness and secure a collective agreement to foster the community's economic development. This development was to be based on the sustainable utilization

of aquatic animal and coastal resources, while minimizing harm to the Songkhla Lake ecosystem. The community charter encapsulated six key aspects: 1) conservation and restoration of Songkhla Lake, 2) sustainable resource utilization in Songkhla Lake, 3) management of pollution and human-induced threats, 4) empowerment of volunteers and the establishment of their groups and networks, 5) reinforcement of community rights to sustain, uphold, and expand the careers, ways of life, wisdom, traditions, and culture of the fishery community, and 6) mitigation of risks from natural disasters. Spearheaded by the subdistrict committee, this sustainable fishery community charter was envisioned as a tool to instigate change and foster community participation in addressing problems and developing Songkhla Lake.

Keywords: community charter; sustainable fisheries; participation

1. บทนำ

ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีจำนวนประชากรประมาณ 10,286 คน จำนวนครัวเรือน 3,641 ครัวเรือน แบ่งพื้นที่ออกเป็น 14 หมู่บ้าน ลักษณะทางกายภาพของตำบลนาปะขอเป็นที่ราบลุ่มทะเลสาบสงขลา ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมทำประมง โดยเฉพาะหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 14 ซึ่งมีพื้นที่ติดกับทะเลสาบ ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลาตุ๊ก ปลาไนล์ ฯลฯ และการแปรรูปสัตว์น้ำ เช่น ปลาตุ๊กร้า ปลาแดดเดียว ฯลฯ สามารถพบเห็นได้ในทุกหมู่บ้าน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ, 2564)

คณะผู้วิจัยทำการสำรวจพื้นที่และจัดวงสนทนาร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวประมงในตำบลนาปะขอ เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2566 พบว่า ทะเลสาบสงขลา มีเนื้อที่ครอบคลุม 3 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช (2 อำเภอ) สงขลา (12 อำเภอ) และพัทลุง (ทั้งจังหวัด) นอกจากด้านประมงแล้ว ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังมีการใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1) เป็นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนกว่า 11,193 ครัวเรือน 2) เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม อาทิ นาข้าว นาทุเรียน บ่อปลา สวนยางพารา สวนผลไม้ ท่าเรือน้ำลึก โรงงานแปรรูปยาง ฯลฯ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งด้านการจัดการน้ำในบางพื้นที่ ระหว่างภาคประมงกับภาคเกษตรกรรม หรือภาคอุตสาหกรรม และ

3) เป็นพื้นที่ป่า ได้แก่ ป่าพรุ ป่าชายเลน และยังมีพืชน้ำปกคลุมทั่วไป อันเป็นที่อยู่ของนกน้ำและสัตว์น้ำหายากหลายชนิด เช่น โลมาอิรวดี เต่ากระอาณและนกตะกรุม เป็นต้น กรมป่าไม้จึงประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่า อาทิ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (พ.ศ. 2518) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาหรืออุทยานนกน้ำคูขุด (พ.ศ. 2519) และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวงจังหวัดพัทลุง-สงขลา (พ.ศ. 2561) ส่วนด้านประมง เป็นการทำให้ประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้านชาวประมงใช้เรือหัวโทงขนาดเล็ก เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เช่น ข่าย แห ไซ เบ็ด เป็นต้น สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ ปลาหัวอ่อน ปลาหัวโหม่ง ปลานิล ปลาชี่ตัง กุ้งหัวมัน และกุ้งก้ามกราม ด้วยทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบแบบเปิด ด้านหนึ่งเป็นปากแม่น้ำซึ่งเป็นที่ไหลรวมของลำคลองหลายสาย อีกด้านหนึ่งติดกับทะเลอ่าวไทย เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ปริมาณน้ำฝนและน้ำจากลำคลองต่าง ๆ จะไหลบ่าลงสู่ทะเลสาบ ผลักดันน้ำเค็มออกสู่ทะเลอ่าวไทย ทำให้น้ำในทะเลสาบเป็นน้ำจืด ขณะที่ในหน้าแล้ง ปริมาณน้ำจืดที่ไหลลงสู่ทะเลสาบมีน้อย น้ำทะเลหนุนสูงขึ้น ทำให้น้ำในทะเลสาบเป็นน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย ทะเลสาบสงขลาจึงเป็นทะเลสาบสามน้ำ ลักษณะการทำประมงจึงมีความแตกต่างไปตามการเปลี่ยนแปลงของน้ำในทะเลสาบ ส่วนฤดูน้ำ แดง (กันยายน – พฤศจิกายน) กรมประมงออกกฎหมายห้ามเครื่องมือจับสัตว์น้ำบางประเภทในช่วงสัตว์น้ำวางไข่ เช่น เบ็ด ยอ ไซ เป็นต้น หากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ (กรมประมง, 2566) สำหรับฤดูมรสุม (พฤศจิกายน – ธันวาคม) จะมีคลื่นลมแรง เรือเล็กไม่สามารถออกทะเลได้ ครั้วเรือนชาวประมงจึงมีอาชีพเสริมอย่างอื่นด้วย เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและแปรรูปสัตว์น้ำ สินค้าประมงแปรรูปที่ขึ้นชื่อ เช่น ปลาตุกร้า ปลาหัวโหม่งแดดเดียว เป็นต้น แหล่งรับซื้อสินค้าประมงแปรรูปที่สำคัญตั้งอยู่ในอำเภอเขาชัยสน ครั้วเรือนชาวประมงส่วนใหญ่ ทั้งชายและหญิง จะมีความสามารถในการจับสัตว์น้ำและแปรรูปสัตว์น้ำ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อจับสัตว์น้ำได้แล้วจะส่งขายให้กับแพปลาในตำบลซึ่งมีอยู่ 3 แห่งทางแพปลาเป็นผู้นำมาคารับซื้อสัตว์น้ำ กรณีสัตว์น้ำไม่ได้ขนาด แพปลาจะไม่รับซื้อ ครั้วเรือนชาวประมงจะนำไปบริโภคหรือแปรรูปขายต่อไป แพปลายังมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับครั้วเรือนชาวประมงด้วย เช่น ค่าเชื้อเพลิงสำหรับการออกเรือ ค่าซ่อมบำรุงเรือ ฯลฯ ทำให้ครั้วเรือนชาวประมงมีพันธะผูกพันที่จะต้องขายสัตว์น้ำให้กับแพปลาเพื่อใช้คืนเงินยืม

เสียงสะท้อนของชาวประมงในตำบลนาปะขอเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา สอดคล้องกับรายงานเรื่อง วิฤตทะเลสาบสงขลาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของ

คณะกรรมการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2559) และ รายงานสภาวะการทำการประมงและผลการจับสัตว์น้ำในปี 2554 และ 2555 หลังการฟื้นฟู ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา วารินทร์ ธนาสมหวัง และ อรัญญา อัสวอารีย์ (2555) พบว่า ทะเลสาบสงขลามีความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ภัยคุกคามที่สำคัญมี 2 ประเภทคือ ภัยคุกคามที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น ความเสื่อมโทรมของป่าพรุและป่าชายเลน อันเกิด จากการบุกรุกเพื่อการเกษตรกรรม การทำประมงด้วยเครื่องมือทำลายล้าง การปล่อยน้ำเสียของ โรงงานอุตสาหกรรมและฟาร์มปศุสัตว์ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ปริมาณสัตว์น้ำและชนิดของสัตว์น้ำลดลง การสูญเสียความสามารถในการกักเก็บน้ำของพื้นดิน ทำให้เมื่อฝนตกหนักจึงเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ซึ่งนำไปสู่การตกละลอกและการตื้น เชนของทะเลสาบในที่สุด ภัยคุกคามอีกประเภทหนึ่งคือภัยคุกคามที่เกิดจากธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศทำให้ปริมาณน้ำฝนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น คลื่นลมแรง ส่งผลต่อการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ และการพังทลายของชายฝั่ง (คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง, 2566)

การดำเนินงานที่ผ่านมา ภาครัฐมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาพื้นที่กลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลาอย่างต่อเนื่อง เครื่องมือหลักที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การจัดให้มีกลไกการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการเป็นการเฉพาะและใช้แผนแม่บทหรือแผนยุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ เริ่มต้นตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) รัฐบาลมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทะเลสาบสงขลา เพื่อดูแลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลา ต่อมามีการจัดทำแผน แม่บทกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2548 – 2559) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้คืนสภาพความ อุดมสมบูรณ์ และใช้เป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการ ประเมินและติดตามผลพบว่า การดำเนินงานหลายประเด็นไม่บรรลุเป้าหมาย อุปสรรคสำคัญคือ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประเด็นการมีส่วนร่วมเป็นปัญหาหลักที่มีผลต่อ ความสำเร็จของการขับเคลื่อนการดำเนินงานในภาพรวม (สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป)

การวิจัยนี้ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและ พัฒนาทะเลสาบสงขลา โดยเลือก “ธรรมนูญชุมชน” เป็นเครื่องมือในการตอบโจทย์ปัญหาวิจัย

คำว่า ธรรมนูญชุมชน หมายถึง กติกาหรือข้อตกลงที่เกิดจากการมีจิตสำนึกร่วมกัน หัวใจสำคัญของธรรมนูญชุมชนคือ การจัดรูปแบบของอำนาจใหม่ ให้เกิดปฏิบัติการและยอมรับร่วมกันในเงื่อนไข กฎเกณฑ์ และมาตรการควบคุมต่าง ๆ ตัวอย่างธรรมนูญชุมชน เช่น ธรรมนูญสุขภาพตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้หลักการมีส่วนร่วม สะท้อนเจตนารมณ์และพันธะร่วมกันในการกำหนดกรอบทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนาระบบสุขภาพของคนในตำบล เป็นต้น (สำนักสนับสนุนสภาพองค์กรชุมชน, 2559) คณะผู้วิจัยเลือกตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่วิจัย เนื่องจากเป็นชุมชนประมงที่พึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบสงขลา แต่ที่ผ่านมา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบมักจะกระทำในระดับครัวเรือน ต่างคนต่างทำ ด้วยเหตุนี้ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้ธรรมนูญชุมชน จะช่วยให้เกิดพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในพื้นที่ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนก่อน แล้วจึงค่อยยกระดับการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด และระดับเครือข่ายลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “บางแก้วโมเดล : ประมงพื้นบ้านແກ້จน” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ประจำปีงบประมาณ 2566

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ตามแนวคิดของเคมมิสและแมกทากาด (Kemmis & Mc Taggart, 1990) ซึ่งการดำเนินงานประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน คณะผู้วิจัยเริ่มต้นแสวงหาความร่วมมือกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงได้ขออนุญาตจัดเวทีชุมชน กลุ่มเป้าหมายหลักคือ

ครัวเรือนชาวประมงในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่พึ่งพาทะเลสาบสงขลา คณะผู้วิจัยใช้เวทีชุมชนเป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึกร่วม โดยวิทยากรจะชวนให้ครัวเรือนชาวประมงสะท้อนย้อนคิดถึงวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับทะเลสาบสงขลา ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทะเลสาบ และแนวทางการฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบเพื่อความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของอาชีพประมง เวทีชุมชนถูกจัดขึ้น 4 ครั้ง ระหว่างวันที่ 20-23 พฤษภาคม 2566 โดยใช้ศาลาอเนกประสงค์หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 14 เป็นสถานที่ประชุม มีจำนวนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 103 คน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ คณะผู้วิจัยเสนอให้ตำบลเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเวทีชุมชนและยกร่างเป็นธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดขึ้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2566 ณ โรงแรมอนันตารีสอร์ท จังหวัดพัทลุง จำนวนผู้เข้าร่วม 30 คน ประกอบด้วย กำนันสารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนครัวเรือนชาวประมงจากทุกหมู่บ้าน และตัวแทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ สำนักงานประมงอำเภอบางแก้ว สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางแก้ว และประธานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดพัทลุงซึ่งมีประสบการณ์การจัดทำธรรมนูญชุมชน จากนั้น กำนันจึงขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการประจำตำบลนาปะขอเพื่อการประกาศใช้ธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต คณะผู้วิจัยสังเกตติดตามการตอบสนองของชุมชน โดยเน้นปฏิบัติการชุมชนที่ตอบสนองต่อธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน ระยะเวลาติดตามผล 6 เดือน นับตั้งแต่การจัดเวทีชุมชน เดือนพฤษภาคม – เดือนพฤศจิกายน 2566

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล คณะผู้วิจัยสะท้อนผลกระบวนการมีส่วนร่วมของตำบลนาปะขอ ต่อเวทีบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเขตทรัพยากรภูมิโนะทะเลชายฝั่ง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2566 ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง จังหวัดพัทลุง โดยมีตัวแทนครัวเรือนชาวประมงตำบลนาปะขอเข้าร่วมการประชุมด้วย เพื่อเตรียมขยายผลการมีส่วนร่วมจากระดับชุมชน เป็นระดับจังหวัด และระดับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง มีสาระสำคัญดังนี้

คำว่า “ประมงยั่งยืน” ในธรรมนูญชุมชนหมายถึง การทำประมงในระดับที่สามารถควบคุมและรักษาปริมาณสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาให้มีจับได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการประมงที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมาย ไม่ส่งผลเสียให้เกิดภาวะที่ไม่สมดุลของระบบนิเวศในทะเลสาบ เป็นการทำประมงที่ยังคงไว้ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยและระบบนิเวศของสัตว์น้ำหรือที่สนับสนุนให้ทรัพยากรสัตว์น้ำยังอยู่ในสภาพดี เพื่อให้คนรุ่นต่อไปสามารถทำประมงได้

เจตนารมณ์สำคัญในการจัดทำธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน คือ เพื่อสร้างจิตสำนึกและเป็นข้อตกลงร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรสัตว์น้ำและชายฝั่งโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศของทะเลสาบสงขลา ตำบลนาปะขอกำหนดให้ “คณะกรรมการประจำตำบล” เป็นกลไกในการขับเคลื่อนธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน กล่าวคือ การประกาศใช้ธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการประจำตำบลซึ่งมีกำนันเป็นประธาน โดยผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำการสื่อสารสร้างความเข้าใจอันดีกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนประมงยั่งยืนเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งตำบล ส่วนการยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุงธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน บางส่วนหรือทั้งฉบับ สามารถกระทำได้โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการประจำตำบลเช่นกัน และเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว ให้เลขานุการคณะกรรมการประจำตำบลบันทึกไว้เป็นหลักฐานในรายงานการประชุม และประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน

สาระสำคัญของธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนมี 6 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา

1.1 ด้านการอนุรักษ์ กำหนดให้ 1) มีการประกาศเขตอนุรักษ์เป็นระยะทางห่างจากฝั่ง 300 เมตร นับจากชายฝั่งทะเลสาบสงขลา 2) เขตอนุรักษ์เป็นเขตห้ามทำการประมงด้วยเครื่องมือทำลายล้าง แต่อนุญาตให้ใช้เครื่องมือบางประเภทได้ เช่น เบ็ด ตะแกรง สวิง ข้อน สุ่ม ฉมวก ส้อม ไซ ตุ่ม อีจู้ เป็นต้น 3) สร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ในลักษณะ “คนอยู่ได้ สัตว์น้ำอยู่ดี” และ (4) ไม่สนับสนุนสิ่งปลูกสร้างที่ลู่ล้าพื้นที่ป่าชายเลน

1.2 ด้านการฟื้นฟู กำหนดให้ 1) ฟื้นฟูแหล่งอนุบาลหรือแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน 2) มีแผนงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และ 3) สร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการฟื้นฟูป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา

2. ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน

2.1 ด้านการใช้ประโยชน์ กำหนดให้ 1) ปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในฤดูน้ำแดง 2) มีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำพื้นถิ่นและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำพื้นถิ่นลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ 3) ลด ละ เลิก เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผิดกฎหมาย และ 4) อนุรักษ์การหยุดจับซื้อบริโภค สัตว์น้ำวัยอ่อน

2.2 ด้านการเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำ กำหนดให้ 1) คริวเรือนชาวประมงได้รับการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของครัวเรือนชาวประมงเพื่อการเป็นผู้ประกอบการ 3) ส่งเสริมให้เกิดกลไกหรืออำนาจในการต่อรองในห่วงโซ่การผลิต 4) จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนการผลิต และ 5) พัฒนาสินค้าอัตลักษณ์ของชุมชนประมง

3. ด้านการจัดการมลพิษและภัยคุกคามจากมนุษย์

3.1 ด้านการจัดการมลพิษ กำหนดให้ 1) มีแผนงานด้านการจัดการขยะ วัชพืช และมลพิษ 2) มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ และ 3) สร้างข้อตกลงร่วมเกี่ยวกับการระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

3.2 ด้านภัยคุกคามจากมนุษย์ กำหนดให้ 1) ช่วยกันเฝ้าระวังการลักลอบใช้สัตว์น้ำ การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำผิดกฎหมาย และการลักลอบทำประมงพาณิชย์ในเขตทะเลชายฝั่งซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของประมงพื้นบ้าน และ 2) หมั่นตรวจสอบสภาพปากคลองและเร่งลอกปากคลองที่ตื้นเขินเพื่อให้ชาวประมงสามารถนำเรือเข้าและออกทะเลสาบได้

4. ด้านการเสริมพลังอาสาสมัคร การจัดตั้งกลุ่มและเครือข่าย

4.1 ด้านการเสริมพลังอาสาสมัคร กำหนดให้ 1) จัดตั้งอาสาสมัคร และพัฒนาสมรรถนะของอาสาสมัครในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และ 2) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

4.2 ด้านการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่าย กำหนดให้ 1) จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ และ 2) ขยายเครือข่ายและมีสภาองค์กรเครือข่ายทำหน้าที่นำปัญหา อุปสรรค หรือข้อขัดแย้ง สู่การหาทางออกร่วมกัน

5. ด้านการเสริมพลังสิทธิชุมชน เพื่อการสืบสาน รักษา ต่อยอด อาชีพ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนประมงในตำบลนาปะขอ

5.1 ด้านการเสริมพลังสิทธิชุมชน กำหนดให้ 1) มีการเฝ้าระวังผลกระทบจากนโยบาย การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) มีตัวแทนภาคประชาชน ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ 3) ไม่สนับสนุนโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ระบบนิเวศ ประเพณี วัฒนธรรม ความมั่นคงทางด้านอาหารและอาชีพประมง และ 4) กรณีที่มี ปัญหาความขัดแย้ง ให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา

5.2 ด้านการสืบสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม และอาชีพประมง กำหนดให้ 1) มีการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลต้นแบบเพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลัง เช่น ปราชญ์ชุมชนประมงด้านการต่อเรือ ด้านการถักแหหรืออวน ฯลฯ และจัดให้มีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น 2) มีการพัฒนาฝีมือแรงงานครัวเรือนชาวประมงยากจน 3) จัดทำหลักสูตร ทองถิ่น ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมและอาชีพประมง และ 4) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และสอดคล้องกับภูมินิเวศในพื้นที่

6. ด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ กำหนดให้มีการจัดการภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ เพื่อลดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนประมง ทั้งระยะก่อนเกิดภัย ระยะขณะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย

จากการสังเกตและติดตามผล คณะผู้วิจัยพบว่าชุมชนมีปฏิบัติการที่ตอบสนองต่อ ธรรมณูญชุมชนประมงยั่งยืน ดังนี้ 1) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา พบว่า ขบวนการ ชุมชนหมู่ที่ 1 มีการจัดทำบ้านปลาจำนวน 9 หลัง เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลและหลบภัยของ สัตว์น้ำวัยอ่อน 2) ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน พบว่า สำนักงานประมงอำเภอบางแก้ว ร่วมกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการตรวจตรา สอดส่องดูแลการใช้ เครื่องมือจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูน้ำแดง พร้อมให้ความรู้กับชาวบ้าน โดยพบการฝ่าฝืนกระทำ ความผิดบ้าง แต่เจ้าพนักงานใช้วิธีการตักเตือนมากกว่าการปรับ 3) ด้านการจัดการมลพิษและ ภัยคุกคามจากมนุษย์ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอมีการจัดทำแผนลอกปากคลองที่ ตื้นเขิน ซึ่งคาดว่าจะสามารถเริ่มดำเนินการได้หลังฤดูน้ำแดง เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ วางไข่ อีกทั้งยังขอความร่วมมือกลุ่มผู้เลี้ยงปลาถูกเกษตรกรแปลงใหญ่ ให้บำบัดน้ำเสียก่อนปล่อย ลงสู่แหล่งน้ำ 4) ด้านการเสริมพลังอาสาสมัคร การจัดตั้งกลุ่มและเครือข่าย พบว่า คณะกรรมการ

ประจำตำบลเห็นว่าธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนเป็นสิ่งใหม่ จำเป็นต้องอาศัยฝ่ายปกครองในการขับเคลื่อน จึงไม่ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ในระยะแรกนี้ แต่ให้ใช้กลไกฝ่ายปกครองในการสร้างความเข้าใจธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน และให้กำนัน สารวัตรกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับมอบหมาย เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมประชุมเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 5) ด้านการเสริมพลังสิทธิชุมชน เพื่อการสืบสาน รักษา ต่อยอด อาชีพ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนประมงในตำบลนาปะขอ พบว่า โรงเรียนบ้านหาดไข่เต่า ได้ตกลงความร่วมมือกับตำบลนาปะขอ ในการสืบสาน รักษา ต่อยอด วิถีชุมชนประมงยั่งยืน กิจกรรมแรกคือ พัฒนาทักษะการเลี้ยงปลาในกระชังให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนยากจน ผลผลิตที่ได้สนับสนุนกองทุนอาหารกลางวันนักเรียนผู้มีรายได้น้อย และ 6) ด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอร่วมกับคณะผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนลดความเสี่ยงจากอุทกภัย เนื่องจากตำบลนาปะขอเกิดอุทกภัยเป็นประจำในช่วงฤดูมรสุม แต่หน่วยงานท้องถิ่นและรัฐยังไม่มีนโยบายเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีต่อผู้ประกอบการอาชีพประมง แตกต่างจากเกษตรกรอื่น ๆ ที่เมื่อสวน ไร่ นา ปศุสัตว์ เสียหายจากภัยพิบัติจะได้รับการเยียวยา

คณะผู้วิจัย สะท้อนผลกระทบของการสร้างการมีส่วนร่วมของตำบลนาปะขอในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลา ต่อเวทีบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเขตทรัพยากรภูมินิเวศน์ทะเลชายฝั่ง โดยมีตัวแทนครัวเรือนชาวประมงตำบลนาปะขอเข้าร่วมด้วย ผลการประชุมพบว่า ที่ประชุมเห็นชอบให้นำกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนตำบลนาปะขอ เป็น “ต้นแบบ” นำสู่การขยายผลให้ครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล 3 อำเภอ ของจังหวัดพัทลุง ได้แก่ อำเภอปากพะยูน (ตำบลเกาะนางคำ ตำบลเกาะหมาก ตำบลปากพะยูน และตำบลฝาละมี) อำเภอเขาชัยสน (ตำบลจองถนน) และอำเภอบางแก้ว (ตำบลนาปะขอ) โดยหวังผลให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลา จากระดับชุมชน สู่ระดับจังหวัด และระดับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปฏิบัติการชุมชนที่เกิดขึ้นข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “ธรรมนูญชุมชน” สามารถเป็นเครื่องมือให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลาได้ ที่ผ่านมามีเครื่องมือหลักที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การจัดให้มีกลไกการ

บริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการเป็นการเฉพาะและใช้แผนแม่บทหรือแผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการดำเนินงานแบบบนลงล่าง (Top – down change) คือ ผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลง แล้วค่อยถ่ายทอดการเปลี่ยนแปลงลงมา การดำเนินงานวิธีนี้ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่คาดหวังได้ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานแบบล่างขึ้นบนร่วมกับ ธรรมนูญชุมชนเป็นการดำเนินงานแบบล่างขึ้นบน (Bottom – up change) เป็นความร่วมมือแบบไม่มีระดับชั้น (Non-hierarchical model) เน้นให้ประชากรฐานรากของ ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมมากที่สุด วิธีนี้จะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เร็วและมีประสิทธิภาพ (สุปราณี ธรรมพิทักษ์, 2561) ธรรมนูญชุมชนยังช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ความเป็นประชาธิปไตย (ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช และ เพ็ญพร ตั้งปฏิการ, 2563) และความเป็นปึกแผ่นทางสังคมด้วย (ยศวดี จิวนุช และ กฤชวรรณ โล้วชรินทร์, 2564)

อย่างไรก็ตาม การตอบสนองของคนในชุมชนต่อธรรมนูญชุมชนประมวงยังยืนอจจำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ร่วมริเริ่ม เป็นกลุ่มที่ให้การยอมรับธรรมนูญชุมชนเร็วที่สุด อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่ช่วยสื่อสารสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย 2) คนกลุ่มแรกที่ทดลองนำไปใช้เป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง ยินดีเปิดใจกระทำในสิ่งใหม่ 3) กลุ่มผู้คล้อยตามในการนำไปใช้ เป็นกลุ่มที่ต้องใช้มวลชนช่วยให้เกิดการยอมรับ ซึ่งในตอนแรกจะนิ่ง ไม่ตอบรับหรือปฏิเสธ แต่รอดูปฏิกิริยาของคนอื่น เมื่อเห็นกลุ่มอ้างอิงของตนเองยอมรับ ก็จะคล้อยตามได้ง่าย 4) กลุ่มที่ถูกบีบให้ต้องนำไปใช้ เป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง ทำให้ไม่มีทางเลือกหรือปฏิเสธได้ และ 5) กลุ่มที่ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพบว่ามียู่แต่ไม่มากนัก จำเป็นต้องใช้ความยืดหยุ่น ประนีประนอม เพื่อให้การสร้างความเปลี่ยนแปลงเป็นไปด้วยความสมัครใจ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักสำคัญของการพัฒนาธรรมนูญชุมชน คือ “การมีส่วนร่วม” ที่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม และร่วมได้ประโยชน์ในฐานะหุ้นส่วนของการขับเคลื่อนธรรมนูญชุมชนในพื้นที่ ซึ่งธรรมนูญชุมชนจะนำสู่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่จะเกิดขึ้นในชุมชนต่อไป การยกร่างธรรมนูญชุมชนนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนที่มีความแตกต่างกัน และจะต้องสะท้อนเจตนารมณ์ของคนในพื้นที่

เพื่อให้ธรรมนูญชุมชนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เช่นกรณีตำบลนาปะขอ คณะผู้วิจัยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลา โดยใช้ “ธรรมนูญชุมชน” เป็นเครื่องมือ ธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืนตำบลนาปะขอ เป็นการสร้างค่านิยมหรือบรรทัดฐานทางสังคมให้เป็นที่ประจักษ์ว่า สิ่งใดคือสิ่งที่ชุมชนพึงประสงค์ และสิ่งใดคือสิ่งที่ชุมชนไม่พึงประสงค์ โดยยังไม่มีกำหนดบทลงโทษ ธรรมนูญชุมชนในช่วงบุกเบิกจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและประนีประนอมสูง เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปด้วยความสมัครใจหวังผลหลักด้านการสร้างจิตสำนึกร่วม ไม่เฉพาะแต่คนในชุมชนเท่านั้น แต่รวมถึงผู้คน นักเดินทาง หรือนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาในชุมชนด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทะเลสาบสงขลา ต้องเข้าถึงแก่นของการมีส่วนร่วม ซึ่งโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1981) เสนอว่าการมีส่วนร่วมนั้น สมาชิกของชุมชนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ตัดสินใจร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานอย่างเป็นธรรม และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประเด็นคือ จะสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างไร คณะผู้วิจัยเสนอว่าต้องเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมกับประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทำให้สมาชิกของชุมชนมองเห็นผลและรับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยประกาศให้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และผนวกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 142 แห่ง ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พรไพลิน จุลพันธ์, 2566) ตำบลนาปะขอและตำบลอื่นในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาจใช้โอกาสนี้กระตุ้นชุมชนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายทางสังคม อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา ตลอดจนอนุรักษ์วิถีชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดในทางกลับกันต้องให้สมาชิกของชุมชนมองเห็นผลเสียร้ายแรงของการขาดจิตสำนึกร่วม

ในธรรมนูญชุมชนประมงยั่งยืน เนื่องจากจะเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดจิตสำนึก รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่กำลังจะเข้ามาในชุมชนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2566). กรมประมงออกประกาศฉบับใหม่ “ฤดูน้ำแดง 2566” ให้อำนาจคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดปรับพื้นที่ - เครื่องมือได้ตามความเหมาะสม คัมครองสัตว์น้ำจืดมีไข่ทั่วประเทศ เริ่ม 16 พ.ค. 65 นี้. สืบค้นจาก https://www4.fisheries.go.th/dof/news_local/1210/179679
- คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2566). ทะเลสาบสงขลา (2564). สืบค้นจาก https://km.dmcr.go.th/c_218/d_19707
- ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช, และ เพ็ญพร ตั้งปฏิการ. (2563). ธรรมนูญชุมชน: เครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. *Rajabhat Journal of Sciences, Humanities and Social Sciences*, 20(1), 128-140.
- พรไพสิน จุลพันธ์. (2566, 21 มีนาคม). "พิพัฒน์" ดันพื้นที่พิเศษลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดึงบฯ 5.4 พันล้าน ลง 142 อบต. กรุงเทพฯธุรกิจ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1058796>
- ยศวดี จิวนุช, และ กฤษวรรณ์ โล้วชรินทร์. (2564). ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมกับธรรมนูญชุมชน: การศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านต้นแบบกับหมู่บ้านข้างเคียงในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิคลาชาวมุขศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 414-421.
- วารินทร์ ธนาสมหวัง, และ อรัญญา อัสวารี. (2555). สถานะการทำการประมงและผลการจับสัตว์น้ำในปี 2554 และ 2555 หลังการฟื้นฟูทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา. สืบค้นจาก <https://www4.fisheries.go.th/doffile/fkey/ref2832>
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะกรรมาธิการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). *รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง วิฤตทะเลสาบสงขลาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป). ระบบนิเวศทะเลสาบ
สงขลา. สืบค้นจาก https://chm-thai.onep.go.th/?page_id=2613

สำนักสนับสนุนสภาพองค์กรชุมชน. (2559). ชุดความรู้การจัดทำธรรมนูญตำบลสู่การจัดการ
ตนเอง. สืบค้นจาก [https://web.codi.or.th/wp-
content/uploads/2019/05/book-KNOW-180859.pdf](https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/book-KNOW-180859.pdf)

สุปราณี ธรรมพิทักษ์. (2561). มุมมองเชิงทฤษฎีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ. *รวมสาร*, 16(2),
501-517.

องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2570. สืบค้นจาก
[https://napakho.go.th/datacenter/doc_download/a_211122_133104.
pdf](https://napakho.go.th/datacenter/doc_download/a_211122_133104.pdf)

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept
and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*.
New York: Cornell University Press.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (1990). *The action research planner*. Geelong: Deakin
University Press.